

ЧАСОНИСЬ
для
руских родин.

Виходить щодня
кроме днів по
неділіх і святах.

БУКОВИНА

Редакція і адміністрація в Чернівцях ул. Петрович ч. 2.
Піврічна підплата 10 ар.

Чому ми маємо так мало інтелігентції?

II.

Ми вже в попередній статті згадували, яка то біда Русинам з тим, що в школах не вчать по руски. Нині придивимося тій справі близше.

Ту біду видко найліпше при вступних іспитах, при усівнім увільненню від оплати шкільної (Stundung) і остаточному увільненню та при науці руских дітей в німецькі гімназії.

Більша частина рускої молодіжи не вступає до гімназій тому, що знає, що не зложить по німецькі вступного іспиту. Ті наші ученики, що їх маємо по гімназіях, то заздалегідь приготовлені діти нечисленної рускої інтелігентції, або діти, що зросли по містах, де мали нагоду привчитися німецької мови. Селянських дітей в гімназіях дуже мало. Звісно то походить, що число руских гімназистів не зростає, а є менше більше однакове через довгі літа. Не зголошує ся їх більше — і вже.

Коли торік пішла вістка по краю, що отворяє ся при черновецькій гімназії паралельна класа руска, то в Чернівцях приготовлялося до сеї першої рускої класи 93 дітей, а на провінції — після справоздань учителів — близько 160 дітей. Коли ж небавом потім люди дізналися, що в тій новій рускій гімназії вступні іспити будуть такі самі, як у старій німецькій, (з чого виходило, що мало ставляти ся до руских дітей далеко більші жадання, як до німецьких), число сих кандидатів на гімна-

зистів відразу в п'ятеро поменшило. З Галичини з сусідства прийшло сім учеників, думаючи, що єє така сама гімназія, як рускі в Галичині; а буковинські Русини просто з сорому, щоб не дати внаслідок новій інституції з рускою вивіскою, повинували свої діти до неї на науку і на — муку. Правда, через те число руских гімназистів зросло, але все ж ве так значно, як у Волохів, що в Сучаві з 12 учеників дочекалися небавом 40, а потім і 79. Волохам ускіннили Німці зристи інтелігентції, а нам утруднили.

Очевидна річ, руский ученик в такій німецько-русській гімназії, хоч би був і пильний і талановитий, не може так скоро привчитися німецької мови, щоби вже в початках мав добрий поступ і був на тій підставі увільнений від оплати чесного. Він мусить платити не малу, як на напів відносин оплату — значить: в самих початках перешкода. Що дивного, що в порівнянню з німецькими дітьми ученики-Русини страшенно гублять ся по дорозі науки, покидають школу і шукають іншого хіба, бо з Німцями конкуренції в школі не можуть відержати. До осьмого класу, до матури доходить Русинів дуже мало. Найліпший доказ на то дають числа: Від 1884 року до 1889 вступило до першої класи черновецької гімназії 433 Німців а 121 Русинів. З них за той сам час до осьмого класу дійшло 171 Німців а 29 Русинів. (39·7% і 23%), з чого видно, що Німцям майже два рази легше йде наука, як Русинам.

Шкода, що із справоздань шкільних год дійти, кілько Русинів складає іспит

зрілости; а то невно показало би ся, що вийшло би ще менше, як 23%. Сі числа не потребують дальших пояснень; они говорять самі найліпше.

Може би хто хотів ту сказати, що невно наші діти більше тупоумні, як німецькі, тому і гірше вчать ся. На то можна відповісти прикладами з руских гімназій в Галичині, що так не є; проти цього воні діти що найменше так само спосібні, як німецькі.

І так в рускій гімназії у Львові в тім самім часі ішельо до першої класи вписано ся 533 учеників, а з них до осьмого класу дійшло 274 т. є. 51%. Сей далеко красніший поступ в науці учеників рускої гімназії походить зовсім не від того, що може польські інспектори лагідніше кажуть класифікувати; ми знаємо навіть, що аби не дати якому ніякого підозріння, по руских гімназіях в Галичині самі професори класифікують за остро, нераз аж безпощадно; — лише той поступ походить від того, що ученикам легко вчити ся в рускій мові. Так було там:

до I. класу вступило	до VIII. класу дійшло:
1884 : 99	1891 : 47
1885 : 97	1892 : 39
1886 : 97	1893 : 36
1887 : 87	1894 : 44
1888 : 84	1895 : 51
1889 : 69	1896 : 57
разом 533	разом 274

Як бачимо з цієї таблиці, то хоч менше вступало учеників до першої класи, але більший процент їх доходив до 8 класів.

така гру настухів. По правій руці стелить ся мое любе село з високою церквою на середині, чечурні хати стоять близько себе, змежи буйних садів визирають вони мов сонечко зза хмар. В тих хатах живе той народ, котрий я знала, любила, котрого сумна, тужлива пісня пристала мені до серця, котрого горе, радість і щастя я ділила. Тепер мушу я тих людей кидати... Щось важкого залягало на ю думку мою душу, щось здавило мене в грудех, а коли в тій хвилі розлягла ся пісня робітників:

12
А в чужині тяжко жити,
Так як камінь підйомти,
Камінь здойму відпочину,
А в чужині марно згину;

ішестушило до горла і витиснуло горячі сльози. Я пішла дальше, ще дальше, щоби попрацювати в послидне з всіма любими місцями. В думках не зважала я на надходячий сумерк і на чорні, грізні хмари, які надходили зі входу. Аж відгомон далекого грому збудив мене до теперішності.

— Треба вертати ся додів, ще мене дощ змочить, та всі мою романтичну прогулку висміють».

Я хотіла сей похвальний намір зараз сповнити, але зайшла в тім перешкода. Була я сама на готарі поля, котрого назначили великим, тесним каменем; зараз коло того каміня стояв високий хрест, а під хрестом побачила я сельську

дівчину на вколінках. Се мене заінтересувало, бо щож она тут далеко від села мала робити? Я пристанула і чекала, доки она не скінчить молити ся. За кілька хвиль дівчина ударила кілька поклонів і встала, а побачивши мене, поклоніла вся і поздоровила тихо: „Добрі вечери“.

Се не була дівчина з нашого села, мусіла одже бути з поблизу, до котрого тепер мені близше було, як до свого.

— Ах як добре, що ви сюди прийшли, — почала она знов, загикуючись при тім, — ви нас порадите, скажете, що робити?

Я здивувалася.

— Що я тобі можу порадити? — питала ся і дивлю ся в єї гарне, румяне лицце.

— Все, все; она казала, що той, хто саме в захід сонця переходити-ме попри готар, порадить нам.

— Хто казав?

— Таже она — ворожка, — і засоромивши спустила очі в долину.

Я усміхнулася.

— Одже ти вдавала ся в ворожки, чи ти не знаєш, що се гріх, та що они тільки людий туманять, бо самі нічого не знають?

— Я знаю, що се гріх, та бо як на чоловіка біда прийде, то він Бог знає куди вдав біся, аби тілько лиха скараскати ся.

— Якож лихо тебе напітало? Розкажи мені. Голосний грім завторував моїм словам.

Липа на межі.

НАРИС

Евгеній Ярошінський.

Завтра мала я покинути мої рідині сторони. Сеся обставина виливалася на ціле мое ество пригноблюючо, робила мене сумною, нервовою. Мені дуже жаль було покидати ті сторони, де я зросла, виховала ся, перебула гаркі і солодкі хвили життя. Цілій день зійшов мені гей в тьмі: надвечер пустила ся я на свій звичайній прохід, щоби раз подивити ся на ті місця, де проводила веселі, щасливі хвили, де марила, фантазувала про якесь ідеальнє надземське буття. От тут сі дерева, що украшають стежку по над яр, — кілько то раз бачили вони мене в ріжкім настрою, нераз у веселім, частійше в сумнім, але природа, съята природа, гоїла всі руани, бо хто схоче сумувати, побачивши перед собою так гарно розетелені образки, які я тепер перед очима маю? Кому не стануть вони цілплою водою, тим більше, коли вони належать до его коханої землі. Я стою на високій горі у котрої ніг широкий Дністер тихо пливє. На його другій березі розлягає ся по одну руч село, по другу густий ліс, що виглядає против заходячого сонця, мов мягкий, аксамітний коверць. Відтам чути щебет птахів, дзвінки худоби, съпів

Тими числами ми виказали достаточно значне рідної мови в гімназії. На другий раз напишемо, яку нам Німці штуку втили з нашими паралельними рускими класами при тутешній гімназії.

Наші селяни за морем.

Враження з Канади о. Нестора Дмитрова.*

(Дальше.)

З S. Edmonton виїхав я 4. мая 12 миль до Rabbit Hill, де сподівався застати наших 11 родин з Ярославського повіта переважно з сел Висоцька, Ветлин і Лази. — Поміж російськими Німцями осілися ся наші Русини і покупили у Німців фарми вже готові зі всіма будинками і знаряддями господарськими. Чи они добре зробили, купуючи землю і пішли газдівства, покаже ся зараз з рахунку: Земля в Rabbit Hill високо положена — добра земля. Теодор Фур з Висоцька приїхав в транспорт Олеськова з сумою 500 долярів. В Edmonton зробив ему пропозицію Німець, щоб купив собі его газдівство за 700 долярів. Газдівство то таке: орного поля 40 акрів (проче ліс і сіножати), розуміє ся заораного і засіянного; — хата, піни, стайні, пару коней з упряжею, дві корови, бугай і двоє телят, 14 свиней, 30 курей, машини, плуг, борони — всі знаряддя господарські, як сокири, мотики і др., кухонні речі і ціле уряжене в хаті. Зараз в осені 1896 року зібрав чоловік 140 бушлів ішениці, ячменю 120, вівса 350, а бульб 200 б. З того збіга продав 100 б. по 67 цнт., 160 бушлів по 23 цнт. ячменю, 10 бушлів по 20 цнт. Свиний продав на 50 долярів, а ще має на продаж. Сеї весни засіяв 15 б. ішениці, вівса 70 б., 10 б. ячменю, 15 б. картоплів. Всего довгту має 100 долярів. — Порівнаймо тепер фармера, котрий прийшов з тою самою сумою і осів на гомететі. Всі гроши вложив в господарку, купив знаряддя господарські за дорогі гроши, худобу, збіже на засів, в решту грошей прожив, бо мусів $1\frac{1}{2}$ року з цента жити. Нині фармер на гомететі вже цента не має, а хліба свого першого покоптує аж в осені.

Я не беру ся рішати, чи ліпше купувати господарства готові, чи осідати на фармах і мозольною працею доробляти ся кавалером хліба — бо я не фаховий чоловік в тім взгляді, я лише потуло нагі, правдиві факти, та єсть певний, що таке потовдане фактів на щось придається. Для

* Гляди число 123 „Буковини“.

Дівчина видивила ся на мене благаючи.

— Ходіть до нас, пані, ми сидимо зараз з краю, то не дуже далеко, от буде дощ та зможите ся.

Си рада здавалась мені не злою.

— А як я потім назад верну ся?

— В нас є коні, то повеземо вас.

— Ну добре, а піду з тобою, але вповідай мені, якої тобі ради треба?

По дорозі довідала ся я від Васильки, так звала ся моя провідниця, що є батько Митро Загірний був великим богачем і мешкав в сусідстві з другим таким дукою Николаем Фінюком. В Николая був син Онуфрій, одже родичі вралили, що дуже добре було би збити оба грунти до купи, повінчати своїх дітей і линити їм найбільше господарства в селі. Онуфрій і Василька, що вже давно щиро любилися, були не від того, весіле мало ся вже небавом відбути, як склала ся така подія, що нарушила згоду межи сусідами і загрозила молодятам розлукою.

На межі, що ділила один ґрунт від другого, стояла широка, стара липа. Гарне дерево вишло якомусь переїжому майстром в очі, ему треба було липового матеріалу, тож він спітав Загірного, чи не продав би ему лицу. Той спершу не хотів нічого чути про продаж, але як майстер подав ему такі гроши, про які ему й не сказав ся, дав ся намовити і добив торгу. На другий день привів майстер кілька людей, щоби помогли ему звалити дерево. Коли они забирали

занотовання маю такий факт. Двох наших людей кутили до сілки фарму за 800 дол. Заплатили 200 дол., а проче лишилось на довзі. Та чи відівдів хто такий дурний розум? Они 600 дол. воїни не заплатять, намучати ся, стратить послідний цент, втічу з купованої фарми і зачнуть дороблятись на гомететах. Коли ж наш чоловік нікого не порадить ся, тільки робить сам своїм галицьким розумом.

Податки. Податок платить фармер, котрий уже дістав фарму в фактичне посідання, від ґрунту і від рухомого маєтку 1% (по центрі від сотки). Фарму таємуть звичайно на 480 дол., отже податок на пільй рік від 160 акрів 4 дол. 80 цнт., а як хто має в худобі і в знарядях господарських маєтку 300 дол. платить 3 дол. податку, разом: 7.80 на пільй рік. Однак треба і на то увагу звернути, що фарми подальше від міста оцінені на мені суми: крім того є податок на школу: $\frac{3}{4}$ громада, $\frac{1}{4}$ ряд і на будову і на удержане учителя. Податок на дорогу: два дні роботи на рік, або в гроши 2 долари.

* * *

З Edmonton поїхав я до Winnipeg.

Я би і не згадував про ту подорож, якби не Хінці і Японці. Одна родина хіньска, а дві японські іхали, як пани в sleeping car. — Та яка-ж велика ріжниця між тими двома пародами, що недавно себе за чуби сінали!... Японці, нарід на скрізь культурний. В одягах сувітових, манери висококультурних людей, ані не пізнати їх, що они з Азії. Нічим не ріжнятися від Американців. А що сувіт звик культурі народу міряти після его женщин, тож я возьму в порівнянні женщину японську і хіньскую. Обі разом їдуть в однім вагоні до спання. Женщина японська чистенько і густовно убрала по сувітовому, мила брунетка, поводиться ся зовсім як lady — йде разом з мужчинами на обід — взагалі робить вражене Американки. Женщина хіньска в одязу національнім вже відріжняє ся від прочих людей, ветицьлива, тримає ся здалека від товариства, їсти приходить по всіх, крім ся в своїм кутику цілий день — однак не разить свою особою, як би то разила наша невіста. Хінці і Японці, стидаючись з Америкою, завдають їй дуже много. Мій товариши Япончик говорив досить добре по англійски і їхав як агент великої фабрики біциклів до New York, щоб з американськими фірмами навязати потрібні торговельні зносини.

Дивиш ся на ріжниці народі і думаєш собі: всякі Азіати культурніший народ, як наш Русин!

Та вже, як почав я говорити про культурність народів, то годі мені не згадати про то-

рядок дневний в sleeping car. З Calgary до Winnipeg дві доби їзди. В sleeping car множество народу. Рано, коло 7 години, люди встають. Женщини мають свої умивальні, мужчины свої. Кождий чоловік міє ся рано докладно, накладає чистий ковнір і маншети, голить ся і так чистенько убраний іде на сніданок до dining car. Правда, що платить ся 75 цнт. за сніданок, тільки і за обід і за вечірку, але їсти вже по-достатком і з всяким можливим комфортом. В першій половині мая подавали сунці і другі власні овочі. Цілій день тихісенько між народом, без крику і гуку. Чемність надзвичайна, пошанована для женщин незвичайлі. Та вирочім і не може бути інакше, як хто раз бачив женщину американську з її високою інтелігенцією. Женщина американська так імпонує своєю інтелігенцією, що мужчина, хотівши найнизшою моралі, мусить чоло ехилити. Около 10 години вечером всі удаються ся на спочинок. Я неодин уже раз їздив з Американцями, 4 доби їхав безперестанно треном, а не видів і не чув сварки, а навіть слова образливого між людьми. Люди грають в карти, диспутують між собою, преці знайшли бы ся нагода до суперечки. — А скілько то разів Русини поєвали би ся за політику! Нарід американський не знає політики. Тарифа цювова, business, справи житеві, таї ювілей королової Вікторії, отсе на разі політика канадських Американців.

Військові шпіони.

В понеділок дня 14. червня розпочав ся у Відні процес б. надпоручника Павла Бартмана і б. капітана Поніфа Ванічка, котрих в своїм часі арештували у Львові. Їх арештоване зробило тогда велику сенсацію, а теперішній процес будив загальне заняття. Акт обжалування закидає обом, що за гроши видавали плани твердинь, зелізничних шляхів, переведені мобілізації і т. п. військовому атакші у Відні одної сусідньої держави. Ні того атакші, ні той держави не називає нігде акт обжалування, але єсть пим полковник Воронин у Відні, військовий повноважний РОСІї.

В поїзді зелізниці на шляху Лавочне-Львів кондуктор Шиговський замітив дні 6. лютого одного подорожного, що безнастінно стояв на платформі і робив якісь записи. Кондукторові видало ся се підозрілим, він зателефрафував до Стрия і там заарештували цікавого туриста. Був ним Павло Бартман. Приревізії, яку перевели у него в дома у Львові, найшли богато доказів вини. Показало ся, що від року 1890 він був на платній службі „чужосторонній державі“ і доставляв їй найтайнейші воєнні устроєння Австрої. З найдених паперів вийшла на яву співвина Ванічка в тій справі, але сам акт обжалування означає єї провину далекої співучасти.

По відчитанню акту обжалування Бартман сам оповів досить широко і ясно про способ своєї діяльності. Він уважає себе безвинним, бо всякі дані, які подавав чужій державі, брав з підручників загально доступних, зі своїх відомостей і комбінацій. Був сином убогих родичів і ще до поєднаного часу мусів удержувати свою матір. Кінчив кадетську школу на кошти держави. Бувши офіциром брав участь в битвах коло Кривоної і був би зробив карієру у війську, коли не лихварські довги. Мусів квитувати і оцінив ся без способів до життя. Тоді пробував вступити до якої чужосторонньої армії, але всеюда відказували ему, бо був піхотинцем. Так смо звернув ся був і до воєнного атакші держави, котрої був противником. Бартман покликав ся на те, що уміє по німецьки, по польськи і по сербськи, але атакші відновів ему, що австроїскі офіцери просто засинують его такими просльбами. Натомість предложив ему атакші збирати інтересні досвіди воєнної організації Австрої і винявши сейчає 150 рубл. сказав: Покажіть що знаєте? Може бути, що знаєте дещо про твердиню К.? (Предбіль тирибуналу додає тут, що за ті інформації одержав Бартман за трома наворотами по 3.500, 1.700! і 2.000 зл.). З Ва-

ся обмотувати віти липи шнурами, падівші Фінлюк. Єму було жаль дерева, з гнівом приступив близьше і заборонив дальшу роботу.

— Не гнівайте ся, свату, — почав Загірний влагоджувати, — я дістав добру заплату за дерево, а як ви маєте яке право до него, то ми не будемо сваритися ся, я дам вам вашу пайку.

Але розлощений сусід крикнув:

— Я не потребую вашої пайки: я не дам се дерево зрубати, під котрим ще наші діди в холодку лежали.

Загірний почухав ся в потилицю.

— Ваша правда, свату, піхода дерева, я й не дуже похочував его проравати, але той, як виелескав ся, то годі було его збути ся. Та коли ми вже гроши взив, то не можу касувати своє слова.

— Отто мені продаж, — глумив ся Фінлюк, — ви можете собі з своїм добром робити, що хочете, але дерево належить так до мене, як до вас, а я не дам з него як листочка зірвати, се мое послідне слово.

— Та то ще не знати, чи ви маєте яке право до дерева, — сказав Загірний вже злий.

— Оно стойте правда на сідній межі, але копіне розросло ся все по моїм власним ґрунті.

(Конець буде).

нічком пізнав ся обжалований тоді, коли несправедливо спенсіонували Ванічка по 30 літах служби. Бартман поручив Ванічкови виготовити плян мобілізації; за те отримав 3600 зр., а дав Ванічкови 1000 зр. На зашити предсідателя трибуналу признає ся Бартман, що передав загадному аташе плян наглядання подорожніх і обсаджені почт офіцірами, реферат о заосямотренню війска, відомості про парові млини, консерви і т. (за те дістав 4000 зр.) та донесене про інвентар полевих зелінниць (за 2000 зр.). Вкінці мав обжалований здати справу зі стратегічного шляху Львів-Стрий-Мункач і при тім арештували его. Обжалований признає ся, що разом дістав за свої приєднані 42.130 зр., а з того заплатив Ванічкови 14.000 зр. Зі своїх грошей Бартман заплатив частину своїх довгів а решту ужив на житі і програв на лотерії на котру ставив грубі суми. Гроші і всякі поручення відповідає Бартман особисто від загаданого аташе і не має жадного письма тоді держави, для котрої служив.

Слідство виказало, що Бартман виготовив був цілий плян, як неприятель може внасти до краю і занести одну твердиню. На зашитане оборонця запевняє обжалований, що до своїх праць не уживав нічого крім загально доступних map, бібліотек і власних відомостей.

Обжалований Ванічек теж не почувався до вини. Він брав участь в війнах в рр. 1859 і 1869, був ранений, а пізніше його спенсіоновано, і тільки отримавши, а що потребував помічника то обжалований помагав ему. Перший раз в житті зробив дурницю; але що ж він писав? Тайніх прописів не бачив на очі; на підставі військових книжок і при сякій-такій фантазії кожий міг би те саме написати; вартості оно мати не може. — Президент замічає на те, що в такій разі стороння держава непотрібно би платила, бо то все могла би дешевше набути в книгарні.

Другого дня розіправи переслухували съвідків. Кондуктор Шиговський повторяв те, що вже знане з акту обжалування. По Шиговськім переслухані яко знатока полковника Екгардта. Той зложив заяву що до вартості шпіонських донесень Бартмана. Перше всеого заявив він, що власті військові зарядили все, щоби всякі донесення пороблені Бартманом, не мали в руках чужих ніякої вартості. Все, о чим Бартман і Ванічек доносили, змінено так, що зрада їх не може в нічому пошкодити. Дальше подав полк. Екгард фахову оцінку праць, переданих обжалованими „сторонній державі“ і заявив, що для держави тоді мали бути доказом для чужої держави, що її пляни оперті на реальніх підставах.

Ванічек заперечив, мов би він ніхочив знаходити офіцірів, щоби вивідатись о потрібних ему обставинах. Як судові акти доказали, жив Ванічек дуже самітно, бо був вже з вдачі замкнений в собі чоловік. Удержував тільки зносини з львівськими москвофілами, а головно з редактором Галичанина, Марковом і з іншими...

Бартман зізнав, що інформував ся о справах також у жандармів і підофіцірів, котрі се заперечили, а Бартман каже, що мусіли заперечити, бо боять ся карі. Дальше оповідає, як за цілком неправдиві, видумані донесення казав собі грубо платити. Раз н. пр. зголосив ся ночию до того аташе, оновів ему, що один з капітанів генерального штабу в клопотах грошевих і тому за добре гроши готов дати інформацію що-до оборони граніц і мобілізації. За се жадав для того капітана 7.000 зр. а для себе 2.000 зr.

Полковник Екгард відчитав акти що-до розміщення війск і що до запровадження, важливіші однак місяці тих актів і пропущено в читанню після вказівок міністерства війни. Доведено, що Бартман випитував членів віденської палати торговельної і подробіці достави харчів для армії. Що-до того стверджує полковник Екгард, що Бартман у своїх справозданнях розділить „сторонній державі“, щоби знищила галицьких жидів (розуміє ся на случай війни), бо

в їх руках находяться значні припаси харчів. На зашитане прокуратора, кілько дістав за доповідю, невеличке, піваркушеве справоздане, відповідає Бартман, що дістав більше як 1000 зr. „Не знаю — каже прокуратор — праці, котру би так щедро гоноровано!“ — Но — відповідає Бартман — адвокати кажуть собі ще лішче платити!“

Переслухано дальше съвідка Кошенгофера, управителя фабрики пекарських печей, і съвідка Саса, котрий має фабрику польських зелінниць. У них обох явив ся Бартман і представив ся як військовий провіантовий офіціал і виманив від них інформацію і дати, дотикаючи доставлених для армії печей і польських зелінниць. На відповідне питане предсідателя трибуналу, каже обжалований: „Чи мав ся я представити тим панам як Павло Бартман? Були-б мене як найкращий викинули!“

Третього дня розіправа вияснила, яким способом прийшов Бартман до відомостей про полеві зелінниці. Він дав ся був до прагської фірми виробів зелінничих з предложенем, що хоче старати ся о будову полевої зелінниці. Фірма надіслала ему всякі проспекти і даті до такої будови і на тій підставі зладив Бартман обширний реферат, котрий продав чужій державі за грубі гроші.

Дальше допитували ся Бартмана про пограничні твердині, котрих пляни продав Бартман. Ті твердині зовсім не існують, а Бартман виготовляв пляни з фантазії і представив заступникові чужої державі річ так, що наша держава має в проекті побудувати ті твердині. Бартман відібрав навіть ті самі пляни до нашого міністерства війни, щоби над ними застосувалися. Тим способом хотів ще відограти роль націонаста. Також у пештенських дневниках поміщав статі, що вказували на вагу тих оборонних місць а мали бути доказом для чужої держави, що її пляни оперті на реальніх підставах.

В кінці прийшов під розіправу плян Бартмана, яким способом може чужа держава внасти до Австрії так, щоби розділить австрійську армію і знила одну важну твердиню. Бартман каже, що зладив той плян ще в рр. 1893, коли був роздражнений своєю відпусткою з війска, а вірочім відказує ему стратегічною значіння. Відчитано ще письмо Бартмана до чужої держави, в котрім він вичисляє всії свої услуги для неї, а дальнішу свою службу робить зависимою від більшої платні, як до тепер. Бартман признає ся до авторства того письма, а предсідатель зашитує військового знавця, чи взагалі в історії мілітаризму находити ся випадок такого систематичного шпіонсьва. Підполковник — знавець відповів, що лучали ся випадки, що хтось продав якісь часткові пляни або урядження, але такої систематичної зради не знає історія цивілізованого світу.

Державний прокуратор вказав у своїй бесіді, як страшно Бартман вирік ся чувства всякої патріотизму і сказав до судів присяжних, що в цілій Австрії не знайде ся певно одного такого судія присяжного, щоби дав уйти безкарно такому зрадникові вітчизні. В своїй оборої промовив Бартман і заявив, що до шпіонського спонукала его тільки нужда, та що зароблені гроші він віддав ескарбові державі, бо зложив їх майже в цілості на жертвенніку своєї пристрасності до лотерії. Вірочім він представив чужій державі Австрію в дуже добром съвідку під взглядом мілітаризму, так що чужа держава мусіла набрати ресурси перед збройною силою Австрії. Через те може він і прислужив ся вітчизні. Оборонець вказав на самооборону свого клієнта і просив для него о ласці. Оборонець Ванічка старав ся зменшити его вину недостаточностю доказів, які розіправа доставила против него.

По короткій нараді оголосив голова судів присяжних вирок. Лава заперечила зраду держави Бартмана через небезпечені ради всіма голосами, зраду держави через шпіонство одинадцятьма голосами. Питання що до шпіонського Бартмана потвердили всіми голосами а так само що-до співчини Ванічка у тім. Трибунал на тій підставі засудив Павла Бартмана на п'ять літ тяжкої вязниці а Ванічка за співуділ на

три роки тяжкої вязниці, заостреної для обох постом. Оборонці застерегли собі час для відклику.

НОВИНКИ.

Чернівці, дні 17. червня 1897.

Іменоване. Урядова Wiener Zeitung доноситься, що кіцманець староста Захар іменований радником правительства при краєвім правительству в Чернівцях.

Окружна конференція учительська для новіття черновецького відбудеться ся дні 25. і 26. червня в тутешній висшій школі реальній.

Хто більше працює? В числі 120 „Буковини“ були такі питання: Чи селянин більше працює через цілій рік, чи селянка? Який по-діл роботи є між ними і чия робота тяжша? Хто властиво веде ціле господарство? Чи селянин сприяє найтажшу роботу на жіночу челядь? На єї питання дістали ми кілька відповідей, з котрих виходить, що селянка більше працює. Подаемо відповідь найцікавіші:

„Селянка працює більше через цілій рік як селянин. Робота селянки є коло господарства, а селянин більше в полях. Селянки робота хоть не дуже тяжша але більше рухлива. Она веде ціле господарство, а коло того робота безнастансна. Селянин робота залежить від пори року. Декотрої пори має він тяжшу роботу, а декотрої пори легку. На весні селянин оре, сіє, сапає. В літі жне, вяже, возить, косить траву, робить сіно, громадить і т. д. В осені тиє кукурузу, вибирає бараболю. В зимі робить легку роботу. Коло хати худобу обходить, попрятує на подвірю, ходить до млина молоти, в ліс по дрови, молотить і т. д.

Через чотири пори року, можна більше менше сказати, що селянин робота є означена.

Але коли пригадимо ся роботі селянки, то побачимо, що селянка бідачка робить через цілій рік і не має відпочинку. Робить цілій тиждень, варить, попрятує коло хати і в хаті, місце начине, працює коло домашнього дробу, пере білизну, щоби діточки і чоловік ходили чисто, пряде, тче, шиє, хліб пече і все, що коло господарства потрібно. Діточки дозирає, пильнує, щоби їх добре виховати, та щоби котре не впало та не забило ся і т. д.

Як іде чоловік в поле сапати або яку іншу роботу робити, то ще наповідає жінці, щоби ему обід винесла. Чоловік іде в поле, не журить ся, чи дома худібка їла, чи пила водиці, чи дитина чистенько вбрана і т. д. Можна сказати, селянка робить цілій тиждень, а прийде неділя, не має також відпочинку, бо мусить обід варити, діти почесати, повбрати. В неділю йде чоловік звичайно до церкви і знов лишає жінку коло хати. Хиба має селянка в неділю по полуdnю трохи відпочинку. Она все господарство провадить. Справді робота селянини в літі тяжка, але і селянки не легка. Раз каже селянин до селянки: „Жінко, я так роблю як віл і не маю відпочинку а ти відай дома спиш, бо я не відкажу, який хосен з твоєї роботи.“ На то відповіла она ему: „Я піду в поле та буду твою роботу робити, а ти мою.“ На то чоловік пристав. Як жінка ішла в поле, сказала ему, що він не потребує обід єї приносити, так як она ему мусить носити. Пішла жінка сапати. Чоловік взяв ся до роботи. Розналив огонь в печі, приставляє обід варити. Нараз дитина грала ся, він не спостеріг ся, якось виала, розбилася ся і зачала плакати. Чоловік взяв дитину на руки, забавляє, щоби не плакало. В печі зачав борщи збігати. Він до печі, курята ціпкають, бо голодні. Корова реве. Дав курятам їсти і пішов дати корові їсти і ще щось там потребував зробити. Запізнив ся, а в печі погасло. Пішов огонь підпалювати, знов его перенісши ішлось друге. Так мусів чоловік порати ся з одного кута до другого. Нарешті втомив ся, сів тай забув і їсти. Прийшла жінка з поля, дивить ся, нема таких порядків як она робила. Питає ся чоловік: „А що, чоловіче, котра робота лекша, твоя

чи моя? Чоловік каже: „Вже би я віколи не лишився сам дома! Я вже більше не буду нарікати на твою роботу, бо переконався, що твоя робота проти моєї тяжіла.“ Як він швидко переконався, хотів не прав близині і не пік хліба! Як би було треба їх то робити, то що тоді?

Графиня О. Суліван, з дому Шарльота Вольтер, номерша голосна артистка двірського театру, зачала була свою кар'єру тим, що носила на голові кошики з річами акторкам до гардероби. Була донькою дуже убогих родичів в Кольонії. Ті вражені, яких дізнала стоячи в кутику за кулесами, стали для неї провідною ідеєю життя. Але довго мусіла боротися зажим пізнання ся на п'яті. Через десять літ виступала по менших вандрівних театрах, аж потім дісталася ся до Карлтеатру до Відня і тут звернула на себе увагу тогданшого інтенданта Лявбого, що велавив ся відкриванем нових талантів. За чотири роки могла она нарешті виступити в двірськім театрі у Відні в р. 1862 і сей день стає для неї початком її слави. Вже в 40-ім році вийшла за графа О. Сулівана, амбасадора бельгійського правительства у Відні, і прожила з ним щасливо чотирнадцять літ в найбільших почестях серед аристократичного товариства у Відні. По смерті графа жила самітно у своїй віллі коло Відня, урядженій з князівською виставностю а єдину розрадою була сцена. В завіщаню поробила численні легати на добродійні цілі а є маєток виносить готівкою пів мільйона зл., крім двох віль з урядженем і коштовних дорогоцінностей, що становлять мовби який музей. Маєток унаслідить даліша родина, бо графиня була бездітною. Померла в 63-ім році життя.

Телеграми „Буковини“.

З дня 18-го червня 1897 року.

Париз. Вчера вечером вибухнула бомба на площі Згоди перед пам'ятником Страубурга. Вибух був дуже спільній і наступив під час великої зливи, коли площа був майже цілком безлюдний. Пеколіна машина мала форму горшка. Ніхто не ранений ані нема жадної шкоди. Підложені бомби мало хиба за ціль зробити демонстрацію. Поліція додаде ся, що сю бомбу підложив сам, що оногди допустив ся замаху на президента.

ПОЇЗДИ ЗЕЛІЗНИЦЬ ВІД ДНЯ 1-ГО МАЯ 1897 ПІСЛЯ ЧАСУ СЕРЕДНО-ЄВРОПЕЙСКОГО.

відходять з Чернівців							приходять до Чернівців							
до Неполоківців, Снятини, Львова, Відня	1819	*	854	1232	404	*	1025	з Рівні, Львова, Снятини, Неполоківців	*	320	757	811	619	
до Глібока, Гадікфальва, Гатин, Іцкан і Бурзужнів	1148	*	351	832	—	*	635	з Бурзужнів, Іцкан, Гатин, Гадікфальва, Глібока	*	899	1212	350	1000	
до Садагури, Бонна, Новоселиці	645	430	—	—	—	—	—	з Новоселиці, Бонна, Садагури	—	1113	950	—	—	
з Глібока							до Глібока							
до Каравачева, Сторожинця, Bergometu, Межиброда	814	535	—	—	—	—	з Межиброда, Bergometu, Сторожинець, Каравачева	635	1037	800	—	—	—	
з Гадікфальви							до Гадікфальви							
до Радівців	619	1093	228	612	805	—	—	з Радівців	542	855	115	550	747	—
з Гатини							до Гатини							
до Качика, Гурагумора, Вама і Кімполянгу	1019	201	—	—	—	—	з Кімполянгу, Вама, Гурагумора, Качика	1258	625	—	—	—	—	
з Іцкан							до Іцкан							
до Сучави	327	630	1609	216	718	—	з Сучави	442	842	130	630	837	—	
з Вами							до Вами							
до Рус-Молдавиць	343	647	913	1132	250	—	з Рус-Молдавиць	842	1259	204	322	545	905	
з Карапчеви							до Карапчеви							
до Чудина н. С.	864	1097	615	—	—	—	з Чудина н. С.	555	555	—	—	—	—	
Перший поїзд іде на північ							Перший поїзд іде що понеділка, другий з винятком понеділка, інший кождій днінні.							

□ поїзди поспішні; * поїзди особові; без знаку поїзді мішані. Час середньо-європейський іде о 46 мінут пізніше від черновецького часу; пінний час рахує ся від 6 год. вечором до 5 год. 59 мін. рано і зазначає ся підчеркненім мінут.

Для панів учителів!
INSPECTIONSBERICHT,
Jahresausweis
і Шкільні повідомлення
(Schulnachrichten)
е на складі
в друкарні „Рускої Ради.“
Продамо о замовлення.

„РУСКА БЕСІДА“ в Чернівцях

має на складі отсїї свої видання:
Ілюстрована бібліотека
для молодіжі, міщан і селян з року 1886, 1887, 1888, 1890, 1891, 1892 і 1894 по 1 зр. за річник, а всі 7 разом 6 зр.
ЧУМА ГОРІЛЧАНА,
сумна історія, для перетвороги і науки. 80 сторін за 20 кр.
Замовлення приймає й редакція „Буковини.“

ХРИСТИЯН МАЛЬКНИХТ

ц. к. упривілейовані фірма

С. Ульріх-Греден, Тироль

поручас свої деревяні вироби церковних річей, як престоли, казальниці, статуї святих всякого роду і величини, плащаниці, Гроби Хр., вертепи, рельєфи вироби мук Ісуса Христа — все гарно вироблене і по уміркованих цінах. Також приймає ся й замовлення на іншіні подібні вироби з дерева.

Ілюстровані щінники, образки і рахунки висилав ся на жадане безплатно.

Припоручення:

Пане Малькнихт! На ваше запитання, чи я задоволений а замовленої у вас статуй Серця Ісуса Христа, которую я одержав точно на означенний час, я обов'язанний замінити її поспішно зложити вам мою подяку за докладне і пластичнеображене фігури взагалі, як також за гармонічний і артистичний виріб поодиноких частей та за густовне окраслене її. — Левів. Володислав Гайдукевич, рим. кат. парох.

Ваша Всечесність! Яко приятель штуки мушу вам висказати мое повне признане за прислані для княжої церкви пять статуй природної величини: св. Йосифа з дитятком, Серце Ісуса Хр., Преч. Діви, і т. д., бо они визначають ся не лише своїм артистичним виробом, але й дешевими цінами. Поручаю вас длятого війм приятелям штуки. З позаганем

Йосиф Ленартович, парох в Любчи коло Йодлови в Галичині.

Видає товариство „Руска Рада“ в Чернівцях.

З друкарні „Рускої Ради“ в Чернівцях під зарядом Івана Хромовского.

За редакцію відповідає Осип Маковей.

Пам'ятай на Народний Дім
в Чернівцях!

